
Вдовіна О. О.

Кафедра українознавства, культури та документознавства, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)

БІБЛІОТЕКА 4.0 – БІБЛІОТЕКА МАЙБУТНЬОГО

Розглянуто поняття бібліотеки наступного покоління – Бібліотеки 4.0. Схарактеризовано переваги та особливості Бібліотек 4.0. Проаналізовано нові напрямки розвитку бібліотек майбутнього.

Ключові слова: Бібліотека 4.0; технології; управління; бібліотечне обслуговування

Vdovina O. O.

Department of Ukrainian Studies, Culture and Documentation, National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

LIBRARY 4.0 - LIBRARY OF THE FUTURE

The concept of the next generation library – Libraries 4.0. The advantages and features of Libraries 4.0 are described. New directions of future library development are analyzed.

Keywords: library 4.0; technology; management; library service

Вже понад десятиріччя вітчизняні бібліотекознавці активно вивчають, обговорюють та практикують використання різних онлайн платформ мережевого середовища для обслуговування користувачів. Початкова онлайн бібліотечна діяльність у нашій країні мала здебільшого хаотичний характер і викликала дискусії з приводу її ефективності. З часом бібліотеки почали планувати формування нових ресурсів та надання послуг з урахуванням користувацьких потреб, тенденцій технологічного поступу та кон'юктури на інформаційному ринку, демонструючи успішний досвід модернізації бібліотечно-інформаційного сервісу. Нині стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вказує на те, що і в найближчому майбутньому трансформація бібліотек перебуватиме у тісному взаємозв'язку з цим процесом. Тому актуальність звернення до вже існуючого досвіду мережевого бібліотечного сервісу для узагальнення успішних практик використання веб-платформ, аналізу ефективності тих чи інших інструментів, усунення неефективних форм та методів роботи, розроблення стратегій розвитку перспективних сервісних моделей не викликає сумніву [1].

Ефективне управління бібліотекою передбачає визначення стратегічних орієнтирів розвитку бібліотеки і окреслення проміжних завдань із досягнення перспективних цілей. В умовах становлення Бібліотеки 4.0, основними характеристиками якої визначаються повсюдність, повсякчасність, персоніфікація і залучення. Еволюція бібліотек тісно пов'язана і перебуває в прямій залежності від еволюції інформаційних технологій, які

прямо впливають на розвиток бібліотечних фондів, обриси бібліотечного сервісу і навіть функції бібліотек. Сервісно-технологічну основу функціонування Веб 4.0 забезпечують мобільні технології. У бібліотечному обслуговуванні така тенденція проявляється зростанням популярності бібліотечних послуг на основі мобільних технологій, які уможливають доступ користувача до потрібних саме йому (на основі персоналізації через смартфон) інформації та комунікації з будь-якого місця і в будь-який час, і формуванням комплексного бібліотечного мобільного сервісу (мобільної бібліотеки – М-бібліотеки). Фактично «бібліотека у смартфоні» створює техніко-технологічне підґрунтя для переходу до SMART-бібліотеки. Найбільшою перевагою мобільних бібліотек є можливість надавати повсюдні та повсякчасні бібліотечні послуги. Обґрунтовуючи концепцію та складники моделі бібліотеки майбутнього – Бібліотеки 4.0, вітчизняні вчені у контексті поширення форм спільної взаємодії – «Відкриті знання» (Open Knowledge), «Відкриті інновації» (Open Innovation), кодизайн (Co-design), коворкінг (Coworking), краудсорсинг (Crowdsourcing), спільнокошт (Crowdfunding), холакратія (Holacracy) – розглядають форми бібліотечної роботи, засновані на принципі взаємодії [2]. На думку американського фахівця С. Годіна специфічними рисами бібліотеки 4.0 є: «повсюдність» (ubiquity) – доступність технологій Веб 4.0 у будь-який час і в будь-якому місці; «ідентичність» (identity) надання користувачам наборів персоналізованих послуг; «зв'язок» (connection) – пов'язаність користувачів з іншими користувачами [3].

Натомість дослідниця Я. Нох [4] вважає, що Бібліотека 4.0 включає в себе абсолютно нові напрямки розвитку, такі як: інтелектуальна бібліотека, тобто простір для самоосвіти; makerspace («зроби сам», а саме втілення ідеї в життя за допомогою сучасної техніки: 3D-принтерів, робототехніки, обладнання для створення відеоігор, електронних книг тощо. Бібліотеки не тільки надають дорогу техніку і необхідну навчальну літературу, а й запрошують викладачів, які вчать втілювати в життя нові технології; контекстно-залежна технологія (Context-Aware Technology), яка проводить аналіз поведінки та інтересів користувачів, дозволяє адаптувати роботу до змінюваних умов, тобто бібліотека може розпізнавати користувача і надавати персоналізовані послуги як новим, так і існуючим користувачам; великі дані (Big Data); відкритий вихідний код, відкрите програмне забезпечення (Open Source); хмарні сервіси (Cloud Service), що дозволить швидше передавати ту чи іншу інформацію; доповнена і віртуальна реальність; бібліотекар 4.0. Роль бібліотекарів буде дуже важлива для реалізації перерахованого вище; навчання бібліотекаря 4.0 - основний пріоритет майбутнього.

На думку ректора Вільного університету Больцано (Free University of Bozen – Bolzano, Альто-Адідже, Італія) професора Паоло Луїджі, Бібліотека 4.0 має п'ять типових особливостей [5]: 1. Робота з науковими нетекстовими («сирими») даними; 2. Участь у формуванні та використанні систем відкритого доступу. 3. Участь бібліотек у різноманітних формах навчання, в тому числі з підвищення «цифрової грамотності» (digital literacy), кваліфікації та сприяння макетуванню, розвитку практичних умінь і навичок винахідництва, зокрема у створенні стартапів (загальний девіз - "Не тільки вчитися, але і вміти"!). 4. Використання бібліометричних методів у роботі бібліотеки. 5. Впровадження нових систем автоматизації бібліотек, що відповідають сучасному.

Отже, становлення Бібліотек 4.0 є закономірним етапом розвитку бібліотечного обслуговування, яке еволюціонує в напрямі відповідності ключовим принципам розвитку та пов'язане безпосередньо з інтенсифікацією використання інтернет-технологій. Тому, для бібліотек актуалізується завдання з розробки стратегій формування і розвитку комплексних бібліотечних сервісів, які стануть поєднуючою ланкою між ними та користувачами та дозволять здійснити інтеграцію у інформаційно-комунікаційний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Назаровець С., Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. Бібліотечний вісник. 2017. № 5. С. 3–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2017_5_3 (дата звернення: 28.03.2021).
2. Бондаренко В., Гранчак Т. Бібліотечний мобільний сервіс як основа функціонування бібліотеки 4.0. URL: <http://surl.li/agkxz> (дата звернення: 18.09.2021).
3. Godin, S. (2007, January 19). What Is Web 2.0. Seth's Blog. URL: http://sethgodin.typepad.com/seths_blog/2007/01/web4.html
4. Noh, Y. (2015). Imagining Library 4.0: Creating a Model for Future Libraries. Journal of Academic Librarianship, 41(6), 786-797.
5. Земсков А. Библиотеки 4.0 и «бескнижные» библиотеки. Конференция ИАТУЛ–2017 в Южном Тироле. URL: https://www.gpntb.ru/ntb/ntb/2017/11/NTB11_2017_A5_6.pdf (дата звернення: 18.09.2021).